Utbildningsutskottets betänkande

1977/78: 2

med anledning av motion om viss forskning rörande fosterskador

Motionen

1976/77: 1304 av Catarina Rönnung (s) vari — med hänvisning till vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1976/77: 1303 — yrkas att riksdagen hos regeringen begär en utredning med förslag om att den prenatala forskningen får ökade resurser, så att eventuellt samband mellan fosterskador och brister i den yttre miljön och överdoser av medicin klarläggs.

I motionen 1976/77: 1303 påpekas bl. a. att undersökningar visar att barn, vars mödrar missbrukar narkotika och/eller alkohol under graviditeten, löper stora risker att få allvarliga men samt att barn till mödrar, som röker under graviditeten, uppvisar sämre fysisk kondition och väger mindre vid födseln. Motionären framhåller vidare att man inte vet tillräckligt om hur läkemedel, som tas i överdoser, påverkar fostret. Inte heller är det klarlagt i vilken grad gifter i den yttre miljön (besprutningsmedel och kemikalier i industrin) påverkar fosterutvecklingen. Motionären föreslår mot denna bakgrund att en utredning skall få till uppgift att lägga fram förslag om ökade forskningsinsatser i syfte att bättre få klarlagt sambandet mellan fosterskador och brister i den yttre miljön respektive överdoser av medicin.

Remissyttranden

I ärendet har utskottet inhämtat yttranden från universitets- och högskoleämbetet, medicinska forskningsrådet och socialstyrelsen.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har berett berörda högskolor tillfälle att yttra sig över motionsyrkandet, och inom UHÄ har ärendet behandlats av planeringsberedningen för sektorn för utbildning för vårdyrken samt för de medicinska, odontologiska och farmaceutiska fakulteterna. UHÄ ansluter sig till vad planeringsberedningen anfört.

Planeringsberedningen ansluter sig — liksom fakulteterna — till den i motionen uttalade uppfattningen om angelägenheten av utökade resurser för prenatal forskning. Planeringsberedningen konstaterar emellertid samtidigt att de frågor som berörs i motionen redan är föremål för uppmärksamhet i olika former, varför motionsyrkandet inte behöver föranleda någon åtgärd. Beredningen anför vidare bl. a. följande.

Vissa särskilda resurser för prenatal forskning och utredningsverksamhet finns redan uppbyggda inom högskoleorganisationen (bl. a i Uppsala). Behovet av sådan forskning inventeras och analyseras av en s. k. initiativgrupp inom medicinska forskningsrådet. Inom socialstyrelsen har vidare vissa obligatoriska registreringar tillskapats för att följa utvecklingen när det gäller bl. a. fosterskador och läkemedelsmissbruk (s. k. missbildningsregister och register för läkemedelsbiverkningar).

Mot den bakgrunden finns enligt planeringsberedningen inte behov av en särskild utredning om den prenatala forskningen. Frågan om sambandet mellan fosterskador samt miljöfaktorer och användningen av bl. a. läkemedel, tobak och alkohol bör enligt planeringsberedningen för övrigt inte ses isolerad från annan epidemiologisk forskning inom berörda områden. Frågan om fosterskador har — som bl. a. medicinska fakulteten i Uppsala uttalat — betydligt generellare aspekter än vad som framgår av motionen. Användningen av bl. a. kemiska ämnen i miljön liksom av tobak och alkohol måste enligt beredningen också ses i ett bredare hälso- och sjukvårdssammanhang. Därvid bör erinras om vad som anförts om behovet av främst epidemiologiska undersökningar om sjukdomar orsakade av arbetsmiljö, om cancersjukdomar samt om de socialmedicinska sambanden inom t. ex. missbruksområdet.

Inom *socialstyrelsen* arbetar en utredning med mödra- och barnhälsovårdens innehåll och organisation. Styrelsen anför att i detta sammanhang beaktas nya forskningsrön om de hälsoproblem som skadliga miljöfaktorer eller missbruk utgör för fostret och det nyfödda barnet.

Medicinska forskningsrådet (MFR) anser liksom motionären att det finns ett behov av ytterligare prenatal forskning i landet. Inom rådet arbetar för närvarande en initiativgrupp för perinatalforskning som har till uppgift att lämna förslag till ökade insatser inom området. De projekt som initiativgruppen därvid kan komma att föreslå rådet måste i sedvanlig ordning vägas mot andra angelägna forskningsbehov, framhåller rådet, som vidare anför bl. a. följande.

Vi har mycket begränsade kunskaper om hur fostret påverkas av miljöfaktorer i vid bemärkelse, vilket också framhålles av motionären. Även om man i många fall känner till att en viss faktor kan påverka fostret negativt, så vet man mycket sällan hur ofta den gör det, och om olika foster drabbas på olika sätt. Verkningsmekanismerna är oftast också okända. I många fall har man inte heller klart för sig alla negativa effekter som en faktor kan ha. Intresset kan från början ha riktats mot lätt iakttagbara missbildningar, medan mindre påtagliga förändringar i t. ex. tillväxt och beteende kan undgå upptäckt under lång tid.

Alkohol- och narkotikamissbruk, rökning och slentrianmässigt användande av vissa läkemedel är exempel på vanligt förekommande faktorer som kan vara fosterskadande. Motionären föreslår i en annan motion (1976/77: 1303) en förstärkt upplysningsverksamhet rörande sådana faktorer. Medicinska forskningsrådet stöder detta förslag. Vidare bör forskningen rörande sådana faktorers fosterskadande effekter understödjas så länge exposition ej kan förhindras. I sammanhanget vill rådet framhålla att rådet stödjer några forskningsprojekt inom berörda områden. Sålunda studeras bl. a. effekten av rökning på fosterandning i en

undersökning på Malmö allmänna sjukhus och en studie av effekt av narkotikamissbruk under graviditet har nyligen påbörjats vid S:t Görans sjukhus.

I vissa fall kan det inte undvikas att ett foster utsätts för påverkan av en faktor som man vet kan vara skadlig. Detta gäller främst läkemedel som den gravida kvinnan ej kan undvara (t. ex. medel mot epilepsi). I sådana fall är det av stor vikt att utröna t. ex. mekanismerna för uppkomsten av den skadliga effekten för att på så sätt försöka få fram alternativa läkemedel utan skadlig effekt eller åtgärder som kan förhindra skadans uppkomst.

Det finns starka skäl att antaga att andra faktorer i vår miljö kan ge eller åtminstone bidraga till uppkomsten av fosterskador. Vilka dessa faktorer är känner man för närvarande mycket dåligt till. En utökning av kunskaperna på detta område är därför mycket angelägen. Detta kräver en mångfacetterad forskning med utnyttjande av t. ex. epidemiologisk, toxikologisk, biokemisk, genetisk och morfologisk metodik. Inte minst bör man i större utsträckning än tidigare utnyttja och samordna den ganska omfattande epidemiologiska information som redan nu finns tillgänglig i t. ex. socialstyrelsens missbildningsregister och andra register.

Utskottet

I motionen 1976/77: 1304 begärs en utredning med uppgift att lägga fram förslag om ökade resurser för den prenatala forskningen. Motiveringen till yrkandet finns i den till socialutskottet hänvisade motionen 1976/77: 1303 (SoU 1976/77: 25 p. 26, rskr 1976/77: 200). I denna framhåller motionären att våra kunskaper är ofullständiga när det gäller effekten på fostret av såväl moderns bruk av narkotika, centralstimulerande medel och läkemedel som miljöföroreningar.

Medicinska forskningsrådet (MFR) anser liksom motionären att det föreligger ett behov av ytterligare prenatal forskning i landet. Denna uppfattning delas också av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Inom MFR arbetar för närvarande en s. k. initiativgrupp för perinatalforskning, vilken har till uppgift att lämna förslag till ökade insatser inom området. Utskottet har inhämtat att gruppens förslag torde komma att redovisas under april månad 1978.

Med hänsyn till det redan pågående utredningsarbetet anser utskottet att yrkandet i motionen 1976/77: 1304 inte bör bifallas av riksdagen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1976/77: 1304.

Stockholm den 8 november 1977

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Claes Elmstedt (c), Hans Jönsson (s), Sven Johansson (c), Lars Gustafsson (s), Gösta Karlsson (c), Lena Hjelm-Wallén (s), Per-Olof Strindberg (m), Roland Sundgren (s), Christina Rogestam (c), Helge Hagberg (s), Jörgen Ullenhag (fp), Margit Sandéhn (s), Gunnar Biörck i Värmdö (m) och Esse Petersson (fp).

NORSTEDTS TRYCKERI STOCKHOLM 1977 770054